

у п'ятидесятників виступають Кров Христа (1 Ів. 1:8-9; Євр. 10:29); Слово Боже та молитва. Щоб жити «життям освячення», необхідно навчитися розрізняти погане і добре (3 М. 10:10; Євр. 5:14) за допомогою Слова Божого; залишити все погане, нечисте, бо освячення починається там, де діти Божі рішуче залишають гріх і виконують настанову апостола Павла: «Ненаввидьте зло» (Рим. 12:9); посвятити своє життя на служіння Богу, тобто «якомога активніше бути задіяним у служінні»¹⁸³. Зрештою, освячення приносить користь не тільки самому віруючому, але й сім'ї, суспільству.

Впевненість у спасінні – одна із яскравих характеристик, якими пишаються п'ятидесятники. Таку впевненість їм впроваджують в агресивність, в духовну егоїстичну перевагу над іншими тощо. Проте впевненість у спасінні – це одна із складових понять віри п'ятидесятників. Набуттю цієї впевненості вони зобов'язані свідочтву Святого Духу в самому собі (1 Ів. 5:10; Рим. 8:16; 1 Ів. 3:24; Гал. 4:6); свідочтву Божого Слова (Ів.3:36; Рим. 10: 9-10; Ів. 5:24; 1 Ів.3:11-14); бажанню виконувати Божі заповіді (1 Ів. 2:3-5); переміною життя та бажань (2 Кор. 5:17).

3.8 Олег БОРНОВОЛОКОВ. Установчий з'їзд Церков християн віри євангельської 1929 року: історико –релігієзнавчий аналіз

Анотації. В сучасній Україні на початку ХХІ століття присутня велика різноманітність протестантських конфесій, вагома частка яких – п'ятидесятницькі течії. За кількістю громад і віруючих п'ятидесятницький рух займає другу (після баптизму) позицію в протестантизмі. У статті розглядаються історичні моменти розвитку п'ятидесятницького руху Церков християн віри євангельської України. На основі архівних матеріалів, монографій і спогадів реконструйований Установчий з'їзд Церков християн віри євангельської 1929 року. Аналізується статут і віровчення Союзу християн віри євангельської України 1929 року і підводяться підсумки важливих моментів. **Ключові слова:** п'ятидесятники, євангельський протестантизм, євангельські християни святої П'ятидесятниці, християни віри євангельської, євангельські християни баптисти, п'ятидесятницька російська місія.

O.Bornovolokov. Constituent Assembly of the Churches of the Christians of the Evangelical Faith in 1929: Historical and Religious Analysis. Many different protestant movements are present in the modern Ukraine of the beginning of the XXI century. Pentecostal churches make up a

¹⁸³ Засади віровчення Церкви Християн Віри Євангельської України: навч. посібник / Відділ освіти Церкви Християн Віри Євангельської України. Уклад. В. М. Варениця та ін.. – К., 2011. – С. 95.

large part of those movements. Pentecostal movement is the second largest one (after Baptist) in protestant world. This article reviews historical issues of the development of the Pentecostal churches of the Christian of Evangelical Faith. Inaugural Congress of Christians of Evangelical Faith' Churches of Ukraine which took place in 1929 is reconstructed on the basis of archive materials, monographs and memoirs. The first part of the article introduces the subject, revealing its general historical aspects. The By-Laws and main beliefs of the Union of Christian of Evangelical Faith of Ukraine as of 1929 are analyzed; the article is making a summary of their most important component parts. **Key words:** Pentecostals, Evangelical Protestantism, Evangelical Christians of Holy Pentecost, Pentecostal (Evangelical Faith) Christians, Evangelical Baptist Christians, Russian Pentecostal Mission.

Актуальність проблеми. В сучасній Україні на початку ХХІ століття присутня велика різноманітність протестантських конфесій, вагома частка яких – п'ятидесятницькі течії. Відмінністю п'ятидесятницьких церков від інших конфесій протестантського спрямування є вчення про хрещення Святим Духом.

Кількість прихильників п'ятидесятницького руху у світі складає 80 – 100 млн. осіб, неоп'ятидесятників – від 150 до 250 млн. осіб. У загальносвітовому масштабі – це доволі потужні та сильні релігійні громади. Згідно з прогнозами, до 2040 року чисельність п'ятидесятників складатиме 1 млрд. осіб. В протестантизмі України за кількістю громад і віруючих п'ятидесятницький рух займає другу (після баптизму) позицію. Розвиток і формування п'ятидесятницьких церков відбувалися на Сході і на Заході України. Кожна п'ятидесятницька конфесія має свою історію і свої інституалізації своїх об'єднань. У цих процесах були задіяні ключові особи та історичні обставини.

Об'єкт дослідження. Одним із історичних моментів, який заклав основу і фундамент Союзу церков християн віри євангельської України, був установчий з'їзд, що відбувся в кінці травня 1929 року. Там було визначено назву об'єднання церков, затверджено статут і віровчення, були підготовлені документи для реєстрації у відповідних державних органах Польської України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблем розвитку п'ятидесятництва звертались як українські, так і зарубіжні релігієзнавці, серед яких В. Франчук, М. Мокієнко, Р. Лункін, В. Любащенко, Д. Мартін, Девід Бенд, Вільям Кай та інші дослідники. З огляду на недостатній рівень вивчення історичних та релігієзнавчих проблем, пов'язаних із формуванням інституціоналізаційних процесів у контексті п'ятидесятницького руху, мета статті – описати і охарактеризувати перший з'їзд церков, який заклав початок Церкви Християн Віри Євангельської як Союзу церков і громад в Україні.

Основний зміст статті. У 1929 році під впливом місіонерської діяльності Східно-Європейської місії, яка ставила глобальні цілі для християнських церков на Західній Україні та у Східній Польщі, було запропоновано створити об'єднання, яке змогло б об'єднати різні церкви із різних регіонів з метою досягнення більш значущих результатів у місіонерській програмі.¹⁸⁴

У травні 1929 року був запланований установчий з'їзд церков у селі Стара Човниця.¹⁸⁵ Після отримання дозволу від місцевої влади на проведення з'їзду було вирішено провести його 22 і 23 травня 1929 року на базі помісної церкви цього поліського села, пресвітером якої був Іван Зуб-Золотарьов.¹⁸⁶

З'їзд об'єднав російські, українські, польські та німецькі громади із всієї Польщі. Загальна кількість делегатів п'ятидесятницьких церков і деяких церков євангельських християн складала 83 особи.¹⁸⁷

У перший день, 22 травня, було обрано голову з'їзду - ним став пресвітер місцевої громади. З'їзд було відкрито вітальним словом голови на місце Писання – Псалом 45, і співом духовного гімну "Про те зрадійте друзі Христові" (Гуслі 302). Надалі було спілкування, привітальні слова від помісних громад та проповіді.¹⁸⁸

Другий день, 23 травня, був присвячений організаційним питанням. Насамперед стояло питання про найменування Союзу. На спільній нараді була запропонована назва – Християни віри Євангельської (ХВЕ), на що було два основні мотиви. По-перше, назва Союзу формується на основі Святого Письма: Дії 11:26, Флп 1:27.¹⁸⁹ По-друге, мати відміну у найменуванні від спорідненого братства у Радянській Росії - Християни Євангельської Віри. Тим самим зберігши сутність назви руху, але при цьому мати якусь відмінність. Ось як згодом згадує про це Іван Зуб-Золотарьов на сторінках журналу «Християнський Вісник»: «... Наші брати в Польщі тільки з 1929 року прийняли цю назву (Християни Віри Євангельської) і не “Християни Євангельської Віри”, яку прийняв у Росії брат Воронаєв. Але в Польщі, на з'їзді у Старій Човниці, де головою з'їзду був Іван Зуб-Золотарьов, редактор журналу «Християнський Вісник»,

¹⁸⁴ Мокієнко М. Місійна еклезіологія в Західноукраїнському п'ятидесятництві//П'ятидесятництво в Західній Україні: історія і сучасність. – Львів : Львівська Богословська Семінарія, 2015. -С.56.

¹⁸⁵ Історія релігії в Україні: У 10 томах//Пізній протестантизм в Україні. - Т.6. - За ред. професора Петра Яроцького. – К., 2002. – С.75.

¹⁸⁶ Archiwum Aktow Nowych. -Варшава, Республіка Польща. Ministerstwo Wyznan Religijnych I Oswieszenia Publicznego. Sygnatura 1452. - L.186.

¹⁸⁷ Зуб-Золотарьов І. Першій з'їзд Союзу християн віри євангельської у Польщі//Примиритель. 1929, №1. – С.3.

¹⁸⁸ Франчук В.І. Просила Росія дощу у Господа. – К., 2002. – 646 с.

¹⁸⁹ Одинцов М.І. Ви приймете силу, коли зійде на вас Дух Святий. – Санкт-Петербург: Російське об'єднання дослідників релігії, 2012. – С.221.

брати змінили цю назву і назвалися “Християни Віри Євангельської”. Це зробили з тією метою, щоб не мати таку ж саму назву, як брати в Росії». Бажання якось відрізнитися від загальноприйнятої назви було пов'язано із певними непорозуміннями щодо рішень, прийнятих І.Ю. Воронаєвим, у питаннях відносин із державою у контексті військової служби, що створювало конфлікт між ним та Американською Асамблеєю Божою і Східно-Європейською місією.¹⁹⁰

Другим питанням на порядку денному було обрання комітету Союзу. До складу Союзу увійшло 11 осіб. Посади були розподілені наступним чином: голова - Артур Берхгольц; помічник голови - Йосиф Черський; секретар - Іван Зуб-Золотарьов; касир - Данило Комса. Членами Керівного комітету були обрані ще: Мойсей Маслянчук, Адольф Фрідріх, Юхим Стрілка, Михайло Вербицький, Станіслав Недвецький, Григорій Красковський, Порфирій Ільчук. Члени комітету були одночасно керівниками регіональних центрів. Також на з'їзді були обрані "роз'їзді" благовісники - Онуфрій Мазала і Анастасія Лемяшук.¹⁹¹

Третім важливим питанням, яке було представлено головою Союзу Артуром Берхгольцом на розгляд з'їзду, став Статут. Статут складався із восьми розділів, які охоплювали практично усі сфери церковного життя. Перший розділ стосувався мети Союзу – це проповідь Євангелія; моральна, духовна і фізична допомога церквам об'єднання, яка полягала у відкритті благодійних і громадських центрів та навчальних закладів; допомога у будівництві або купівлі молитовних будинків та інших приміщень для релігійних потреб або соціальних службінь людям.

З'їздом був ще визначений макет емблеми союзу для друку, який складався із найменування «Християни Віри Євангельської» та зображення Слова Божого. Управління Союзу знаходилося у місті Лодзь (Данциг). Діяльність об'єднання поширювалася на всю Республіку Польща відповідно до місцевих законів і приписів про релігійні спілки. Союз був юридичною особою і міг купувати чи продавати нерухомість, укладати договори і захищати свої права перед місцевою владою.¹⁹²

Другий, третій, четвертий і п'ятий розділи Статуту акцентували увагу на питаннях управління Союзом. Органом правління спілки Християн Віри Євангельської був З'їзд, який діяв у формі чергових і надзвичайних скликань. Черговий з'їзд повинен був скликатися щорічно, зазвичай у травні місяці, для щорічних звітів і обрання комітету Союзу. Однак, як виявилось на практиці, з'їзди вдавалося збирати не частіше

¹⁹⁰Bornovolokov O. The Development of Pentecostalism in Russia and the Ukraine // European Pentecostalism. – Boston, 2011. – С.267.

¹⁹¹Русецкі У. Пастар Станісаў Нядзьвецкі і евангельская прабуджанне на паўночным захадзе Беларусі. – Мінск: "Пазітыў-цэнтр", 2017. – С.67.

¹⁹²Archiwum Aktow Nowych. - Варшава, Республіка Польща. Ministerstwo Wyznan Religijnych i Oswiecenia Publicznego. - Sygnatura 1452. - L.186.

одного разу на два роки. *Надзвичайний з'їзд* повинен був скликатися за рішенням комітету, а також за бажанням десяти церков, які повідомляли про свої наміри комітету Союзу за місяць до наміченої дати початку з'їзду. Протягом історії об'єднання Християн Віри Євангельської з 1929 року по 1939 рік другий вид з'їзду не практикувався.¹⁹³

Обрання делегатів від помісних церков на з'їзд відбувалося у пропорційній залежності від загального числа членів помісної церкви, яка входила до Союзу: на 25 осіб обирався один делегат. Рішення з'їзду приймалися простою більшістю голосів і ухвалювалися двома третинами від числа присутніх делегатів.

До компетенції З'їзду належало: обрання членів Ради Союзу і ревізійної комісії у складі трьох осіб; розгляд і затвердження рішень Ревізійної комісії; прийняття бюджету Союзу на наступний рік; прийняття і відлучення церков Християн Віри Євангельської; рішення про придбання чи продаж (або надання під заставу) нерухомості Союзу; зміна статуту.¹⁹⁴

У період між засіданнями з'їздів управлінські функції Союзу лягали на комітет Союзу. До комітету Союзу входили голова, віце-голова, секретар, скарбник і 7 членів. Разом - 11 осіб. Після 1935 року за вказівкою Польської влади було додатково запроваджено обрання другого віце-голови. Відтак комітет Союзу зріс до 12 осіб. Але, до 1937 року знову був повернений статут, який передбачав обрання лише одного віце-голови.

Повноваження Ради Союзу поширювалися на наступні сфери діяльності: управління Союзом у період між з'їздами; керування фондами Союзу; розгляд питань щодо прийняття до Союзу церков зі подібними принципами віри; ведення переписки і документації; управління майном Союзу; видання інструкцій відповідно до Статуту; складання різних звітів і бюджету для подання на з'їздах; організація з'їздів; виконання доручень делегатів з'їздів і ведення поточних справ Союзу. Рада, відповідно до статуту, збирається у необхідних випадках, проте не рідше, ніж один раз на квартал. На свої наради Рада має право запрошувати осіб, присутність яких при вирішенні деяких питань має домінуюче значення.¹⁹⁵

Окрім цього, контролюючу функцію у Союзі виконувала Ревізійна комісія, яка складалася із трьох осіб та обиралася черговим з'їздом із середовища делегатів, які не були членами Ради. До їхніх обов'язків входив контроль і перевірка діяльності комітету Союзу протягом року через вільний доступ до фінансових книг і документації канцелярії Ради.

¹⁹³ Там само – L.190.

¹⁹⁴ Archiwum Aktow Nowych. - Варшава, Республіка Польща. Ministerstwo Wyznan Religijnych I Oswiecenia Publicznego. - Sygnatura 1452. - L.191.

¹⁹⁵ Там само.

Висновок Ревізійної комісії мав письмову форму і подавався до комітету не пізніше, ніж за місяць до З'їзду Церков ХВС.

Шостий розділ стосувався фондів Союзу. Одним із джерел доходу Союзу (як і окремих церков) були заявлені обов'язкові "внески" членів церков. У різних частинах країни суми варіювалися (в залежності від економічного становища району). Фонди Союзу складали: внески членів; добровільні пожертвування; надходження від організацій і підприємств, що були засновані Союзом; доходи від лекцій і видавництва; випадкові і нецілеспрямовані внески; одноразові надходження із невідомих інших джерел, які були дозволені законодавством.¹⁹⁶

У сьомому параграфі йшлося про режим зміни Статуту. У разі потреби зміни або доповнення статуту Рада розробляла проект і, зі схваленням З'їзду, відправляла статут для затвердження до відповідних державних органів влади. Протягом історії при спробах реєстрації Союзу у Польській республіці статут кілька разів перероблявся.

Останній, восьмий, розділ статуту розкривав питання процесу ліквідації Союзу. У разі ліквідації Союзу Церков Християн Віри Євангельської все його майно повинно було бути передано на цілі, затвержені рішенням З'їзду представників церков.¹⁹⁷

Загалом Статут Союзу Християн Віри Євангельської регламентував порядок діяльності як помісних громад, так і роботу Союзу в цілому. Система колегіального затвердження документації Союзу, згідно Статуту, фіксувалася підписами трьох членів Ради, що практично виключало зловживання з боку керівних осіб Союзу, в такий спосіб зводячи нанівець різні можливі махінації і неправомірні дії, якщо такі були.

Після ознайомлення зі Статутом з'їзд провів голосування з приводу прийняття Статуту в тій редакції, в якій він був представлений. Статут одностайно був схвалений делегатами з'їзду і прийнятий. У зв'язку з цим було доручено обраному комітету Союзу підняти питання реєстрації Союзу перед Міністерством релігійних віросповідань і громадської просвіти, а також перед Міністерством внутрішніх справ Польщі.¹⁹⁸

Засновниками Союзу перед органами влади виступили діючі пресвітери у складі 12 осіб: Артур Берхгольц – пастор з міста Данцигу, Йосип Черський – пресвітер церкви з міста Кременець, Іван Зуб-Золотарьов – пресвітер церкви із села Стара Човниця, Данило Комса, Мойсей Маслянчук, Михайло Вербицький, Адольф Фрідріх, Григорій Красковський, Порфирій Ільчук, Станіслав Недвецький, Віталій Білевич, Юхим Стрілка.¹⁹⁹

¹⁹⁶ Там само.

¹⁹⁷ Там само.

¹⁹⁸ Русецкі У. Пастар Станісаў Нядзьвецкі і евангельская прабуджанне на паўночным захадзе Беларусі / Уладзімір Русецкі. – Мінск: "Пазітыў-цэнтр", 2017. – С. 67.

¹⁹⁹ Archiwum Aktow Nowych. - Варшава, Республіка Польща. Ministerstwo Wyznan Religijnych I

На установчому з'їзді були визначені основні напрямки практичної роботи в церквах. Прийнято рішення створити недільні школи, у яких могли б проходити навчання як діти, так і дорослі. Передбачалося проводити недільну школу один раз на тиждень по неділях, а взимку, коли часу і можливості у людей більше – двічі на тиждень. Метою недільних шкіл була допомога людині у вивченні Біблії на початковому рівні. Також було прийняте рішення організувати гуртки молоді з метою створення резерву основних членів церкви. Вирішили водночас і питання формування регентських курсів з метою допомоги помісним громадам поліпшувати навички славослів'я Бога у церквах. Була внесена рекомендація щодо придбання або будівництва молитовних будинків для регулярного і постійного проведення богослужінь. Також не залишилося поза увагою делегатів питання щодо важливості друкованого органу, який би ніс інформацію про життя церков, повчання і настанови. Із цим важливим проханням збори звернулася до суперінтенданта Східно-Європейської місії Густава Шмідта як до людини, яка має розуміння у цій справі.

Ще одним важливим питанням, яке турбувало представників церкви, була необхідність духовної освіти для служителів. Ця потреба була актуальною практично для всіх церков Союзу. На той час уже назріла гостра необхідність правильного навчання людей у зв'язку з тим, що в цьому регіоні виявлялися різні спотворення Євангелія у вигляді різноманітних еретичних рухів. Перші короткострокові біблійні курси були призначені на серпень 1929 року в селі Стара Човниця.²⁰⁰ Найімовірніше, на установчому З'їзді також було представлено Віровчення Християн Віри Євангельської. Тому що знайдено його екземпляр у пакеті документів, який був поданий на реєстрацію 7 жовтня 1929 року.²⁰¹

Віровчення ХВС було представлено дев'ятнадцятьма статтями, у яких позначалися основні принципи сповідання віри. Основа віросповідання церков Християн Віри Євангельської була сформована на принципах віровчення, яке було прийняте на четвертій Генеральній Раді Асамблей Божих Америки у Сент-Луїсі в Міссурі 2-7 жовтня 1916 року.²⁰²

На ньому було прийнято 16 фундаментальних доктрин, які виражали основи віровчення церкви: 1. Віра в богодухновенність і самодостатність Біблії. 2. Віра в триєдиного Бога. 3. Віра в божественну і людську природу Ісуса Христа. 4. Гріхопадіння людини і первородний гріх. 5. Спасіння

Oswiescienia Publicznego. - Sygnatura 1452. - L.191.

²⁰⁰Франчук В.І. Просила Росія дощу у Господа. – К., 2002. – Т.1. – 646 с.

²⁰¹Archiwum Aktow Nowych. - Варшава, Республіка Польща.- Ministerstwo Wyznan Riligijnych I Oswiescienia Publicznego. - Sygnatura 1452. - L.191.

²⁰²Русецкі У. Пастар Станісаў Нядзьвецкі і евангельская прабуджэнне на паўночным захадзе Беларусі . – Мінск: "Пазітыў-цэнтр", 2017. – С.67.

приймається через покаяння і віру у Христа. 6. Таїнства Церкви – причастя і водне хрещення. 7. Хрещення Святим Духом. 8. Фізичне знамення хрещення Святим Духом – говоріння іншими мовами. 9. Освячення – акт відділення від зла і посвячення Богу. 10. Церква є Тіло Христове, і складається зі святих віруючих. Місія церкви на землі – поклоніння Богові, порятунок грішників і служіння один одному. 11. Служіння кожного віруючого. 12. Віра в можливість божественного зцілення, передбаченого спокутою. 13. Віра у воскресіння мертвих. 14. Тисячолітнє Царство. 15. Страшний Суд. 16. Нове Небо і Нова Земля.

Ці доктрини стали основними серед церков, які так чи інакше були близькі до Асамблеї Божої по всьому світові, у тому числі і серед церков України.

Висновки. Установчий з'їзд п'ятидесятницьких церков Західної України у 1929 році заклав нову, більш потужну і ефективну релігійну організацію для поширення Євангелія в Польській Україні. Цей з'їзд фактично став початком формування інституалізаційних процесів для п'ятидесятницьких церков в Україні.

Статут, віровчення, структурована система керівництва, періодичні видання трьома мовами (польською, російською та українською), біблійні курси та школа, здібні й освічені керівники, фінансове забезпечення – всі ці важливі моменти заклали фундамент розвитку церков Християн віри Євангельської. Наступні з'їзди продовжили справу, розпочату на з'їзді у 1929 році, стверджуючи і розвиваючи об'єднання Християн віри Євангельської, створюючи інститут п'ятидесятницьких церков на теренах Західної України.²⁰³

²⁰³Франчук В.І. Просила Росія дощу у Господа. – К., 2002. – Т.1. – 646 с.